

สรุป อภิปรายผลการศึกษา และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนหัตถาพิทยาคม อำเภอหัตถา จังหวัดชัยนาท เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Study) เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามแนวคิดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขององค์การอนามัยโลก ที่กำหนดไว้ศึกษาในคณะกรรมการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนหัตถาพิทยาคม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ปลายเปิด และใช้แบบสำรวจกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพตามตัวชี้วัดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขององค์การอนามัยโลกในกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลไม่สามารถให้ข้อมูลได้ครบทุกด้าน รวมทั้งจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549 ผู้ศึกษาจึงขอเสนอการสรุป และอภิปรายผลการศึกษา โดยเนื้อหาครอบคลุมในเรื่องการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนตามเกณฑ์ชี้วัดกิจกรรมโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขององค์การอนามัยโลก และการดำเนินงานกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ในโรงเรียน ใน 6 ประเด็น ดังนี้

1. การดำเนินงานกิจกรรมด้านนโยบายสุขภาพของโรงเรียน
2. การดำเนินงานกิจกรรมด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ
3. การดำเนินงานกิจกรรมด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางสังคม
4. การดำเนินงานกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน
5. การดำเนินงานกิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพ
6. การดำเนินงานกิจกรรมด้านการจัดบริการสุขภาพในโรงเรียน

นอกจากประเด็นที่กล่าวมา ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับ เรื่อง

การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนหัตถาพิทยาคม

สรุป และอภิปรายผลการศึกษา

จากการศึกษาดังกล่าวขอเสนอแยกตามการสรุป และอภิปรายผลการศึกษากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนหั่นคาพิทยาคม ใน 6 ประเด็น ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การดำเนินกิจกรรมด้านนโยบายสุขภาพของโรงเรียน

จากการศึกษา พบว่าโรงเรียนหั่นคาพิทยาคมมีนโยบายด้านสุขภาพที่ชัดเจน และประกาศใช้ในนโยบายโรงเรียน เป็นนโยบายที่เน้นให้นักเรียน ครู และชุมชน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา และกำหนดขึ้นจากกิจกรรม และนโยบายที่โรงเรียนมีอยู่แล้ว ซึ่งเป็นนโยบายที่กำหนดจากการวิเคราะห์สภาพปัญหา และมุ่งแก้ปัญหาสุขภาพของนักเรียน และสามารถปฏิบัติได้จริงตามสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะ เดิมศิริกุลชัย (2540) ที่กล่าวใน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ว่านโยบายสุขภาพของโรงเรียนเป็นการศึกษาจากสภาพปัญหาของโรงเรียน ภาพปัญหาที่ถ่วงถ่วงมารวมคิดกำหนดเป็นนโยบายสุขภาพของโรงเรียน โดยนโยบายมีเป้าหมายเพื่อ การได้รับผลประโยชน์ร่วมกันของโรงเรียนและชุมชนที่จะได้บุคคลที่มีคุณภาพ มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ ลดปัญหาความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นในโรงเรียน และชุมชน สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดความสุข ความพึงพอใจ ต่อการดำรงชีวิตในโรงเรียน และชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จารุพันธ์ พวงศ์ (2543) ศึกษาเกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในสถานทำงานภาคเอกชน : กรณีศึกษา บริษัทวอล์ก้าพูน จำกัด พบว่า การกำหนดนโยบายของบริษัทให้ความสำคัญกับพนักงานในด้านสุขภาพอนามัยและความปลอดภัยในการทำงาน ซึ่งจะทำให้บริษัทและพนักงานได้ผลประโยชน์ร่วมกันในด้านธุรกิจด้วย

แต่กิจกรรมด้านนโยบายสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้น ยังไม่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ ในเรื่องการสร้างนโยบายสาธารณะ เนื่องจากนโยบายด้านสุขภาพกำหนดโดยกลุ่มบุคคลเพียงบางกลุ่มเท่านั้น ยังมีได้มีการร่วมกันกำหนดจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียน ทำให้การดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนดำเนินการเพียงบางกิจกรรมเท่านั้น การที่จะทำให้เกิดนโยบายด้านสุขภาพ และกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพขึ้นอย่างชัดเจน และยอมรับไปปฏิบัติอย่างทั่วถึงครบถ้วนนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนักเรียนทุกคนควรมีส่วนในทุกขั้นตอนการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุรเกียรติ์ อาชานุกาพ (2541) ที่กล่าวใน วิวัฒนาการการส่งเสริมสุขภาพระดับนานาชาติ ว่า สุขภาพต้องเป็นประเด็นที่ผู้กำหนดทุกฝ่ายและทุกระดับร่วมกันรับผิดชอบและตระหนักถึงผลดีที่ตามมาจากการตัดสินใจ จึงจะเกิดการปฏิบัติอย่างแท้จริง และเกิดประโยชน์กับ

ทุกฝ่าย และคำกล่าวของ นพ.สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์ ที่กล่าวไว้ใน นโยบายสาธารณะ ฉบับ ชุมชน เข้มแข็ง (2548, หน้า 4) ว่า นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่ดีเป็นนโยบาย ที่ต้องมีขึ้นมาเพื่อให้ สุขภาพของคนในสังคมดี และทุกส่วนในสังคมได้ประโยชน์ร่วมกัน

2. การดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน

จากการศึกษา พบว่าโรงเรียนมีการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ปลอดภัย มีอาคารเรียน โรงฝึกงาน หอประชุม โรงอาหาร ห้องน้ำห้องส้วมที่มั่นคง แข็งแรง สวยงาม สะอาดและสะดวก ในการเข้าไปใช้เพื่อทำกิจกรรม มีเครื่องมืออุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์กีฬา และสนามกีฬาที่อยู่ใน สภาพที่มั่นคงแข็งแรงและความปลอดภัยเมื่อมีการใช้งาน ตลอดจนมีการดูแลรักษา ทำนุบำรุง ให้ มีสภาพใช้การได้อย่างสม่ำเสมอ มีน้ำสะอาดดื่มและมีน้ำใช้ที่เพียงพอกับจำนวนความต้องการของ นักเรียนและบุคคลในโรงเรียน มีการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับการจราจรในโรงเรียนไว้ในแผน โรงเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วิภาพร อมรเสนารักษ์ (2540) ที่ศึกษา เกี่ยวกับการจัดและการดำเนินงาน โครงการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โรงเรียนได้รณรงค์เรื่องการรักษาความสะอาดและ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม เพื่อเป้าหมายในการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย ของทุกคน และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อม และธรรมชาติในโรงเรียน และบริเวณใกล้เคียง แต่พบว่ามีบางกิจกรรมที่มีการกำหนดไว้ใน แผนปฏิบัติงานของโรงเรียน แต่ยังไม่มีการปฏิบัติ

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นช่วยปกป้องนักเรียน ครู และบุคลากรใน โรงเรียนให้พ้นจากอันตรายต่างๆ ที่คุกคามสุขภาพ มีความปลอดภัยจากอุบัติเหตุต่างๆ ที่จะเอื้อ ต่อสุขภาพของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่น่าอยู่ และเหมาะกับการเรียนรู้ และ เพิ่มความสามารถและพัฒนาการพึ่งตนเองด้านสุขภาพได้เป็นอย่างดี และมีความสอดคล้องตาม ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ ในการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดีได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ จารุพันธ์ พวงศ์ (2543) ศึกษาเกี่ยวกับ การดำเนินงานส่งเสริม สุขภาพในสถานที่ทำงานภาคเอกชน : กรณีศึกษาบริษัทวโกล่าพูน จำกัด พบว่าในด้านการสร้าง สิ่งแวดล้อมในองค์กร ตัวอาคารและบริเวณรอบๆ ได้รับการดูแลตกแต่งให้มีความสะอาด และ สวยงาม มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการทำงานที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมสุขภาพที่ดีในเกิดขึ้น ในองค์กร

3. การดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมในโรงเรียน

จากการศึกษา พบว่าโรงเรียนหัตถาพิทยาคมมีการกำหนดปรัชญาของโรงเรียนที่เกื้อหนุนต่อการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน คือ “โรงเรียนให้การศึกษา เพื่อความสุขของชีวิตและสังคม” ซึ่งเป็นนโยบายที่ส่งเสริม และเอื้อให้เกิดนโยบายและกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของรวมพร นิมานนท์ (2542) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ศักยภาพของวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสายบุรีในการเป็นวิทยาลัยส่งเสริมสุขภาพ พบว่า ด้านปรัชญาและนโยบายในระดับสถาบันพระบรมราชชนนี เอื้อให้วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสายบุรีสามารถกำหนดนโยบายด้านสุขภาพให้เป็นวิทยาลัยส่งเสริมสุขภาพได้ และโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียน ตลอดจนการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในบางกิจกรรมของโรงเรียน มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่สร้างให้นักเรียนทุกคนเห็นความสำคัญของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ขัดเกลาจิตใจ โดยใช้ธรรมะเพื่อป้องกันความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้น โรงเรียนเปิดโอกาสให้เด็กด้อยโอกาสเข้ามาเรียนร่วมกับนักเรียนปกติ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารกรมวิชาการ (2543, หน้า 3-5) สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ ทั้งทางร่างกาย สังคมและอารมณ์ รู้จักให้เกียรติผู้อื่น ให้ความสำคัญแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับแนวคิดของการส่งเสริมสุขภาพในสถานศึกษาขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 1996b, pp. 2-4) ข้อ 5 กล่าวว่า การส่งเสริมสุขภาพในสถานศึกษาเน้นความสำคัญของสภาพสังคมภายในโรงเรียน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน นักเรียนต่อนักเรียน และบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน และชุมชน

ดังนั้นในกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงมีความสอดคล้องกับการสร้างสิ่งแวดล้อมทางสังคมในโรงเรียน และยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ที่กำหนดไว้ในเรื่อง การสร้างที่แวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ในด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมของโรงเรียนที่มีอยู่เป็นการช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างนักเรียนกับครู และนักเรียนด้วยกัน กิจกรรมที่โรงเรียนจัดสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมของโรงเรียน ที่ดำเนินตามแบบอย่างทางวัฒนธรรมในสังคมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มีความเอื้อเฟื้อกัน มีความเมตตา ที่ผู้ใหญ่จะให้ความรัก ความเมตตาแก่ผู้น้อยอยู่เสมอ และยึดหลักธรรมะในการอบรมสั่งสอนเพื่อขัดเกลาจิตใจ อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีให้กับนักเรียน เพื่อให้สามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ แต่การมีความรัก ความเมตตาเพียงอย่างเดียวไม่อาจแก้ไขความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้

เสมอไป ครูต้องเป็นผู้สร้างโอกาสที่ดีในด้านจิตใจร่วมกับนักเรียนด้วยกล่าวคือ การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และพร้อมที่รับฟังอย่างผู้ฟังที่ดี ให้คำปรึกษา และสนับสนุนความคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผล เพื่อการพัฒนาทางด้านจิตใจให้กับนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการตัดสินใจอย่างถูกต้องทั้งด้านสุขภาพ และการดำเนินชีวิต ในอนาคตต่อไป

4. การดำเนินกิจกรรมด้านความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน

จากการศึกษา พบว่าโรงเรียนมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โดยโรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคคลในชุมชนเข้ามาใช้สถานที่ในการร่วมออกกำลังกาย และเปิดโอกาสให้ครอบครัวของนักเรียน และชุมชนส่งตัวแทนหรือสมัครเข้าร่วมเป็นกรรมการในกิจกรรมบางอย่างของโรงเรียน เช่น กิจกรรมออกกำลังกาย โรงเรียนส่งกิจกรรมร่วมทั้งนักเรียนและครูของโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น เข้าร่วมในประเพณีแห่เทียนจำนำพรรษา อย่างสม่ำเสมอตลอดมา ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นการเปิดความร่วมมือที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ฉะนั้นโรงเรียนสามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพ ร่วมทำกิจกรรม โดยโรงเรียนสามารถสอดแทรกความรู้เรื่องสุขภาพในกิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้เกิดจิตสำนึกและทัศนคติที่ดีต่อสุขภาพได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพัตรา ธัญชัย (2544) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของโรงเรียนสารภีพิทยาคมในการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคม โรงเรียนมุ่งเน้นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู กับนักเรียน ตลอดจนให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมในโรงเรียน ซึ่งก่อให้เกิดเจตคติและค่านิยมที่ดีต่อสุขภาพของนักเรียน ครู และชุมชน

สาเหตุที่โรงเรียนต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เพราะว่า นักเรียนในโรงเรียนเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชนด้วย ทำให้ชุมชนและโรงเรียนเป็นหุ้นส่วนกัน สิ่งที่มีผลกระทบต่อชุมชน จึงส่งผลกระทบต่อคนที่นักเรียนด้วย ดังนั้นการให้การอบรมสั่งสอนจากผู้ปกครอง ตลอดจนการช่วยเหลือด้านทรัพยากรต่างๆ จากชุมชน จะช่วยส่งเสริมให้การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน เพื่อสร้างนักเรียนที่มีคุณภาพกลับสู่สังคมต่อไป ดังนั้นโรงเรียนและชุมชนจึงมีบทบาทในการร่วมกันสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่นักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สุชาติ โสมประยูร (2526, หน้า79-80) ที่กล่าวใน โปรแกรมสุขภาพในโรงเรียนว่า บ้าน โรงเรียน และชุมชน ควรร่วมมือและรวมพลังเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสุขภาพของนักเรียนและทำให้โครงการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กิจกรรมด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่เรื่องการเพิ่มความสามารถให้กับชุมชน ที่จะต้องมีการ

ดำเนินการ โดยอาศัยกิจกรรมชุมชนที่มีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม ดังนั้นในโรงเรียนที่มีความหลากหลายของกิจกรรมเพื่อสุขภาพ และมีความต่อเนื่อง และสามารถสนองตอบตรงตามความต้องการของสมาชิกในโรงเรียน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เป็นการสร้างความเข้มแข็งด้านสุขภาพให้แก่โรงเรียนได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุภัทร ขจรมาศบุษย์ (2540) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ แนวโน้มการพึ่งตนเองของชุมชนไทยใน 25 ปีข้างหน้า ได้กล่าวถึง เงื่อนไขที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการทำให้องค์กรเข้มแข็ง คือ องค์กรนั้นต้องมีกิจกรรมที่ต่อเนื่อง นอกจากนี้โรงเรียนได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรการเงินจากภาครัฐ และเอกชน ในการพัฒนาโรงเรียน ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสังคม ส่งผลให้มีกิจกรรมที่ทำให้นักเรียน ครู และชุมชน มีโอกาสพัฒนาทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง

5. การดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพ

จากการศึกษา พบว่าโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพทั้งในหลักสูตร และนอกหลักสูตร โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะ และเข้าใจในการดูแลสุขภาพของตนเองและสามารถนำไปปฏิบัติในการดูแลสุขภาพตนเองและผู้อื่นได้ เป็นผลทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อสุขภาพ มีทักษะที่ถูกต้องด้านสุขภาพของตนเองและส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุภัทร ธานีชัย (2544) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ศักยภาพของโรงเรียนสารภีพิทยาคมในการเป็นโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ พบว่า การที่นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจในการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนจะเป็นกระบวนการที่ทำให้ทุกคนมีสุขภาพที่สมบูรณ์ การสร้างความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเองให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญที่โรงเรียนควรดำเนินการส่งเสริมให้เกิดขึ้น เพราะการรักและเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญต่อบุคคลอย่างยิ่ง ดังที่ มาสโลว์ (วัตโนทัยพ่าย, 2543) นักจิตวิทยาชาวรัสเซียกล่าวว่า การที่บุคคลจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเอง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ในกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และให้ความสำคัญกับนักเรียนมากที่สุด ถึงแม้จะเป็นสิ่งสำคัญแต่ถ้านักเรียนขาดซึ่งความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเองแล้ว นักเรียนจะทำการพัฒนาตนเองให้บรรลุการมีสุขภาพที่ดีกับตนเองไม่ได้ ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอน ครูจึงควรให้ความสำคัญในเรื่องจิตใจของนักเรียนอย่างจริงจัง จะช่วยให้นักเรียนมีการพัฒนาหรือดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า ดังที่ ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ (วัตโนทัยพ่าย, 2543) กล่าวว่า การรู้สึกรักและเห็นคุณค่าในตนเองเป็นรากฐานของการพัฒนาบุคคลในหลายๆ ด้าน เช่น การพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต การพัฒนาความฉลาดทาง

อารมณ์ จึงจำเป็นต้องหาวิธีการสร้างและเพิ่มความรู้สึกและเห็นคุณค่าในตนเองให้เกิดกับนักเรียนทุกคน เพื่อสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

กิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้น มีความสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่เรื่องการพัฒนาทักษะส่วนบุคคล โดยโรงเรียนหันคำพิทยาคมมีกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพให้สมาชิกในโรงเรียนได้รับอย่างทั่วถึง มีการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน ที่เน้นให้ผู้เรียนได้รับทักษะทางสุขภาพแบบองค์รวม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อแก้ปัญหาสุขภาพที่ตนเองประสบอยู่ได้อย่างถูกต้อง และจัดกิจกรรมนอกรับเรียนเพื่อเกิดการพัฒนาทางด้านความคิด การตัดสินใจ ที่ถูกต้องในการดูแลตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ สมจิต หนูนเจริญกุล (2543, หน้า 204) ที่กล่าวในการส่งเสริมสุขภาพ : แนวคิด ทฤษฎี และการปฏิบัติการพยาบาล ว่า กิจกรรมที่จัดให้นักเรียน ควรเป็นการมุ่งเน้นการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้คิด แก้ปัญหา และการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องเพื่อการมีสุขภาพที่ดี นอกจากนี้โรงเรียนยังจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในโรงเรียน ชุมชน และผู้สนใจด้านสุขภาพ เข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นทำให้เกิดการพัฒนาทักษะในด้านต่างๆ ทั้งทักษะด้านสังคม ทักษะด้านการดำรงชีวิต ทักษะการทำงานเป็นทีม และการแก้ปัญหา โดยเป้าหมายของทุกกิจกรรมมีเพื่อการพัฒนาทักษะส่วนบุคคลที่ถูกต้องในเรื่องสุขภาพ และเพื่อการมีสุขภาพชีวิตที่ดีในอนาคต

6. การดำเนินกิจกรรมด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน

จากการศึกษา พบว่าโรงเรียนมีการจัดบริการสุขภาพในแบบเชิงรุก และเชิงรับ แต่กิจกรรมที่โรงเรียนดำเนินการส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเชิงรับที่ให้ความสำคัญด้านการรักษาพยาบาลเมื่อสมาชิกในโรงเรียนเกิดการเจ็บป่วย และเฝ้าระวังด้านสุขภาพ จากครู เจ้าหน้าที่สาธารณสุขในชุมชน เช่น การตรวจร่างกายทั่วไป การตรวจร่างกายโดยใช้อุปกรณ์พิเศษ คือ การตรวจการได้ยิน จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นการจัดตามความต้องการพื้นฐานด้านสุขภาพ และให้ความเสมอภาคแก่นักเรียนทุกคนในการรับบริการสุขภาพ ซึ่งเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 52 กำหนดว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับบริการสาธารณสุข แต่โรงเรียนยังขาดการมีส่วนร่วมในการดูแลสุขภาพร่วมกันของครู และนักเรียน ซึ่งตามพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ อ้างใน เอกสารชุด : นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ เล่มที่ 2 (2546, หน้า 2) ที่กำหนดไว้ว่า ระบบสุขภาพต้องมุ่งเน้นเพื่อสร้างเสริมสุขภาพของคนทั้งมวล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการสร้างเสริมสุขภาพ การทำงานส่วนใหญ่ของโรงเรียนยังคงให้ความสำคัญในการให้บริการสุขภาพเชิงรับ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะบุคลากรยังไม่เข้าใจในเรื่อง

การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ ซึ่งปรับเปลี่ยนจากเน้นการบริการสุขภาพบริการเชิงรับ เป็นบริการเชิงรุก ซึ่ง อัมพล จินดาวัฒนะ และคณะ (2541, หน้า 41) กล่าวว่า ระบบบริการสุขภาพที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพควรมีลักษณะดังนี้ คือ เป็นระบบบริการที่เอื้อต่อการมีสุขภาพกายและจิตใจดี เป็นบริการที่ปรับ (shift) จากการเน้นการรักษาพยาบาลมาเน้นการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสุขภาพ โดยผ่านการทำงานที่เชื่อมโยงกัน

ซึ่งกิจกรรมด้านการบริการสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้น ยังไม่มีความสอดคล้องกับการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ ในเรื่องการปรับเปลี่ยนระบบบริการสุขภาพ เนื่องจากกิจกรรมด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียนที่โรงเรียนจัดขึ้น ยังคงจัดบริการสุขภาพแบบเชิงรับเป็นส่วนใหญ่ เช่น การให้การรักษาเมื่อมีการเจ็บป่วยในนักเรียน ทั้งที่ในการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ต้องทำการเปลี่ยนการบริการจากเชิงรับ ผู้บริการสุขภาพเชิงรุก โดยการส่งเสริมให้บุคลากรของโรงเรียนปรับเปลี่ยนความคิด และลักษณะการทำงาน จากการรอให้เกิดการเจ็บป่วยก่อน แล้วจึงทำการรักษา มาเป็นการสร้างสุขภาพให้ดีเพื่อป้องกันการเจ็บป่วยที่จะเกิดขึ้น ดังที่ อัมพล จินดาวัฒนะ และคณะ (2541, หน้า 46) กล่าวว่า ใน ระบบบริการสุขภาพอันพึงประสงค์ที่เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ

ตอนหนึ่งว่า ควรปรับกำลังคนด้านสุขภาพย้ายฐานความคิดจากการยึดติดอยู่กับผู้ป่วย การเจ็บป่วย การรักษาพยาบาล ไปอยู่ที่การส่งเสริมให้ประชาชนมีสมรรถนะ หรือความสามารถที่จะทำให้ตนเองมีสุขภาพดี ซึ่งโรงเรียนจึงควรมีการสนับสนุนให้ดำเนินกิจกรรมบริการด้านสุขภาพเชิงรุกทั้งในโรงเรียน และในชุมชน เพื่อเป็นการเตรียมตัวพร้อมรับสถานการณ์สุขภาพที่อาจจะเกิดขึ้นได้ ทุกเวลาได้อย่างทันท่วงที

นอกจากประเด็นที่กล่าวมา ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียนหั่นคาพิทยาคม

จากโครงสร้างการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนหั่นคาพิทยาคม พบว่าโรงเรียนมีการกำหนดโครงสร้างการดำเนินงาน และมีการมอบหมายหน้าที่ในการดำเนินงานให้แก่คณะกรรมการ เพื่อให้งานสามารถดำเนินไปได้อย่างชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ ซึ่งการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการแต่ละคนเป็นไปในลักษณะ ที่มีการจัดให้มีความเหมาะสมและตรงตามภาระงานของแต่ละคนที่ปฏิบัติอยู่ในโรงเรียน เพื่อมิให้เป็นการเพิ่มภาระงานของคณะกรรมการแต่ละคน จึงทำให้กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่โรงเรียนดำเนินการอยู่เป็นลักษณะการดำเนินงานที่แบ่งตามตำแหน่งหน้าที่ความรับผิดชอบ แต่การเชื่อมโยงในแต่ละหน้าที่ยังไม่สามารถเห็นเป็นองค์รวมได้ ทำให้คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนทุกคนทราบถึงกิจกรรมและตัวชี้วัดได้ไม่ครบทุกตัวชี้วัด จึงทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมไม่สมบูรณ์

ในทุกระดับอย่างแท้จริง ทั้งในระดับนโยบาย และในระดับกิจกรรม และส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนมีการดำเนินงานสมบูรณ์อยู่เพียงในระดับกิจกรรมเท่านั้น

ซึ่งกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในแต่ละด้านในเกณฑ์ชี้วัดโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขององค์การอนามัยโลก กำหนดขึ้นโดยให้มีความสอดคล้องตามแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ จากกฎบัตรออตตาวา (Ottawa Charter of Health Promotion) (ลักษณะ เต็มศิริกุล, 2541) ดังนั้นการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียน จึงควรนำกลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดกิจกรรมดังกล่าว แต่พบว่า จากผลการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนทั้ง 6 ด้าน โรงเรียนหัตถาพิทยาคมมีกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นกิจกรรมที่คำนึงถึงการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health) ที่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ในโรงเรียนและชุมชนได้จริง ซึ่งครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ แต่กิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นยังมิได้มาจากการมีส่วนร่วม (Participation) คือ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมรับผลที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วม อาจเนื่องมาจากกิจกรรมต่างๆ เป็นกิจกรรมที่ถูกกำหนดขึ้นจากหน่วยงานของรัฐ ทำให้ผู้รับ หรือ ผู้ปฏิบัติคิดว่าคืออยู่แล้วจึงไม่มีการคิดใหม่ ทำใหม่ ยังคงปฏิบัติตามกิจกรรมที่กำหนดมา จึงไม่เกิดการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนอย่างแท้จริง ในด้านการเสริมสร้างอำนาจของชุมชน (Community Empowerment) โรงเรียนให้การสนับสนุนในการพัฒนาความรู้ด้านสุขภาพให้กับนักเรียน โดยการกำหนดหลักสูตรการเรียนการสอนที่มีเป้าหมายให้นักเรียนได้รับความรู้ และทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างถูกต้อง แต่กิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนยังขาดความคิดสร้างสรรค์ด้านสุขภาพที่นักเรียนสร้างสรรค์ขึ้นมาเอง ยังคงเป็นกิจกรรมที่ถูกจัด หรือกำหนดขึ้นมาจากครูเป็นส่วนใหญ่ ทำให้อำนาจส่วนใหญ่ยังอยู่ในความต้องการของครู ส่งผลให้เกิดพลังทางสุขภาพในระดับนโยบายเท่านั้น แต่โรงเรียนยังไม่มีพลังอำนาจในระดับปฏิบัติที่จะส่งผลให้สุขภาพที่ดีเกิดขึ้นได้กับทุกคน

การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพตามกลยุทธ์พื้นฐาน 3 ประการ ในการส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่นั้น โรงเรียนหัตถาพิทยาคมมีการดำเนินกิจกรรมด้านนโยบายสุขภาพ ที่ขาดการประสาน (medicate) ที่ดีระหว่างคณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพของโรงเรียน ที่ทำให้ความสัมพันธ์ของคณะกรรมการเป็นไปในระบบสั่งการ มิได้เกิดจากการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และกิจกรรมนั้นอย่างครบทุกกิจกรรม ด้านกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โรงเรียนขาดการชี้แนะที่ดีทางด้านสุขภาพ (advocate) เกี่ยวกับการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยให้เกิดขึ้นกับนักเรียน ครูจึงมีบ้างกิจกรรมที่โรงเรียนยังคงประสบปัญหาในการปฏิบัติอยู่ ด้านกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อมทางสังคม โรงเรียนสามารถนำกลยุทธ์การส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่ด้านการสร้างสมรรถนะ (enable) มาใช้ในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม และทำให้มีกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่เอื้อต่อการมี

สุขภาพที่ดี ด้านกิจกรรมความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนให้ครู และนักเรียนเป็นสื่อกลาง (medicate) ในการเชื่อมความเข้าใจอันดีกับชุมชน ทำให้โรงเรียนมีกิจกรรมด้านการส่งเสริมสุขภาพที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ด้านกิจกรรมพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพ ครูทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยความสะดวก และสร้างความสามารถ (enable) ในการสร้างทักษะด้านสุขภาพให้แก่ นักเรียน โดยการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องด้านสุขภาพ และสามารถทำให้เกิดกิจกรรมด้านการพัฒนาทักษะสุขภาพของนักเรียนได้เป็นอย่างดี โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเป็นที่ปรึกษา และด้านการบริการสุขภาพในโรงเรียน โรงเรียนขาดการชี้แนะที่ดี (advocate) เกี่ยวกับบริการสุขภาพที่เอื้อให้เกิดบริการสุขภาพในโรงเรียนที่ปรับจากการบริการเชิงรับ ผู้บริการเชิงรุกให้เกิดขึ้นในโรงเรียน

ดังนั้น การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนหัตถาพิทยาคม ยังมีได้นำกลยุทธ์การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่มาปฏิบัติ ที่ทำให้มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้ครู นักเรียน และชุมชนมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม ได้อย่างครบถ้วนทุกกิจกรรมในแต่ละด้าน อาจเป็นเพราะการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมมีข้อจำกัด ทำให้กิจกรรมไม่สามารถเกิดขึ้นได้ บุคลากรขาดความรู้ในการดำเนินงาน ครูและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขจึงเป็นบุคคลสำคัญในการที่จะทำให้กิจกรรมต่างๆ เกิดขึ้นในโรงเรียน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ความรู้ ความเข้าใจกับครูในการนำกลวิธีการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพแนวใหม่มาปฏิบัติ เพื่อให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอย่างถูกต้องได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับ การศึกษาของ ชีรธยา พลษา (2546) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ การประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพของ อำเภอวังสะพุง จังหวัดเลย พบว่า การดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนกิจกรรมถูกกำหนดไว้มาก แต่ปฏิบัติได้ไม่ครบตามที่กำหนด เนื่องจากบุคลากรขาดความรู้ ความเข้าใจในกิจกรรมอย่างชัดเจน ขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างชุมชน แต่กิจกรรมที่มีอยู่ในโรงเรียนยังคงดำเนินการสอดคล้องกับการได้ส่งเสริมสุขภาพที่กล่าวไว้ใน แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ (กรมอนามัย, 2545, หน้า 6) ว่า การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึง กระบวนการเพื่อให้ประชาชนเพิ่มความสามารถในการควบคุม และสร้างเสริมสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น เพื่อให้มีสุขภาพดีทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม และคำกล่าวของศิริพร กัญชนะ (2541) กล่าวใน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ ว่า การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ เป็นการส่งเสริมให้ ผู้บริหาร ครูทุกคน เจ้าหน้าที่ นักเรียน ตลอดจนชุมชน ได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินกิจกรรมให้โรงเรียนเป็นสถานที่สำคัญด้านสุขภาพ ซึ่งส่งผลให้เกิดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านสุขภาพของนักเรียน ครู และชุมชน

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบ สัมภาษณ์แนวคำถามปลายเปิด เป็นเครื่องมือหลักในการศึกษา และทำการสังเกตปรากฏการณ์ และการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพของนักเรียน และครูในโรงเรียน รวมทั้งปฏิริยาการมี ส่วนร่วมของนักเรียน และครูที่มีต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่โรงเรียนจัดขึ้น ที่ทำให้ทราบถึง เหตุผลการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในแต่ละด้านที่มีอยู่ในโรงเรียน ระหว่างปี การศึกษา 2546 ถึงปีการศึกษา 2548 เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพที่ยังคงดำเนินการอยู่อย่าง ต่อเนื่อง และมีบางกิจกรรมที่ขาดความต่อเนื่องในการดำเนินการแต่การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสังเกต เพียงอย่างเดียวไม่สามารถได้ข้อมูลครบทุกกิจกรรมในแต่ละด้าน เพราะเป็น การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงตามระยะเวลา จึงใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ โดยแบบ สสำรวจกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามตัวชี้วัดขององค์การอนามัยโลกร่วมในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ กรณีที่ผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพไม่สามารถให้ข้อมูลได้อย่างครบถ้วนในแต่ละด้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มี ความครบถ้วน และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องระหว่างปีการศึกษา 2546 ถึงปีการศึกษา 2548 เพื่อเป็นการศึกษาจากหลักฐานอ้างอิงเชิงประจักษ์ที่ช่วยทำให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือ (Rigoros data) ยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป แม้คณะกรรมการส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนทุกคนไม่สามารถทราบถึง กิจกรรมได้ครบทุกตัวชี้วัดในแต่ละด้าน แต่การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ร่วมกัน ทำให้ทราบว่า การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในระยะสามปีที่ผ่านมาของโรงเรียน หันคาพิทยาคม ได้กำหนดนโยบายด้านสุขภาพไว้อย่างชัดเจนในแผน 5 ปีของโรงเรียน และ ดำเนินกิจกรรมตามเกณฑ์ชี้วัดกิจกรรมโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพขององค์การอนามัยโลก ซึ่งเป็น นโยบายที่มุ่งเน้นกิจกรรมในด้านต่างๆ ที่ส่งเสริมให้นักเรียน ครู และชุมชน ในการสร้าง สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ และสังคม ทั้งภายในโรงเรียน และภายนอกโรงเรียนให้เอื้อต่อการมี สุขภาพที่ดี สร้างความความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ดีด้านสุขภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพที่โรงเรียน หรือชุมชนจัดขึ้นเกิดความสำเร็จ และเกิด ประโยชน์สูงสุด แก่สมาชิกของโรงเรียน และชุมชน ตลอดจนสามารถพัฒนาทักษะการดูแล สุขภาพของตนเอง เป็นแบบอย่างที่ดีด้านสุขภาพ และสามารถให้คำปรึกษาด้านสุขภาพแก่ผู้อื่นได้ อย่างถูกต้อง และมีการจัดบริการสุขภาพขั้นพื้นฐานในโรงเรียนอย่างเหมาะสมตามสภาพแวดล้อม และปัญหาของโรงเรียน ซึ่งตลอดระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา โรงเรียนได้ดำเนินการปรับปรุง แก้ไข และพัฒนารูปแบบของนโยบายและกิจกรรมต่างๆ ให้ปฏิบัติได้จริง ตามความเหมาะสมกับ สภาพแวดล้อมและปัญหาด้านสุขภาพโรงเรียนแล้วก็ตาม แต่ยังคงเป็นการดำเนินงานภายใต้ โครงการ หรือนโยบายที่หน่วยงานต่างๆ จัดขึ้น โรงเรียนยังมิได้มีการจัดกิจกรรมที่เกิดจากการ

วิเคราะห์ปัญหาด้านสุขภาพของโรงเรียนเองอย่างแท้จริง จึงทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น มีการดำเนินงานอย่างขาดความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของส่งผลให้กิจกรรมที่ปรากฏอยู่ในโรงเรียนยังคงเป็นแค่การปฏิบัติตามโครงการหรือนโยบายเท่านั้น ยังมีได้มีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมทุกด้านที่สนองต่อปัญหา หรือความต้องการของสมาชิกในโรงเรียน และชุมชนอย่างแท้จริง

และเมื่อพิจารณาตามยุทธศาสตร์การส่งเสริมสุขภาพในการดำเนินการ 5 กิจกรรม นั้น โรงเรียนหันคาพิทยาคมยังไม่มีนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพที่มาจากความเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชนถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากนโยบายที่กำหนดไว้ เนื่องจากการกำหนดนโยบายนั้นเป็นการกำหนดจากคนเพียงกลุ่มเดียว ด้านการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ พบว่า สิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพจากเดิมที่มีอยู่ให้เกิดความสวยงามสะอาด และมีความปลอดภัยเมื่อเกิดมีการใช้งาน สิ่งแวดล้อมทางสังคมโรงเรียนได้จัดบรรยากาศในโรงเรียนให้นักเรียน และครู มีความรู้สึกอบอุ่นเหมือนอยู่บ้าน ด้านการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน พบว่า โรงเรียนมีชมรมที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เพื่อนักเรียน และครูได้ทำกิจกรรมร่วมกันเกิดความสามัคคี การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลด้านสุขภาพ พบว่า โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะทางสุขภาพ และเพิ่มโอกาสทางเลือกทางสุขภาพให้แก่นักเรียน และด้านการปรับเปลี่ยนระบบสุขภาพ พบว่า โรงเรียนยังคงให้บริการสุขภาพเชิงรับ ที่ให้บริการตรวจรักษาตามอาการการเจ็บป่วยที่พบในโรงเรียนยังไม่มีบริการเชิงรุกที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียนอย่างชัดเจน

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน มีส่วนร่วมในการคิด และตัดสินใจ ในกระบวนการทำงานและกำหนดกิจกรรมมากขึ้น โดยการเปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็น และโรงเรียนควรรับฟังความคิดเห็นเหล่านั้นด้วยความจริงใจ จะทำให้การดำเนินงานโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพเป็นไปอย่างเข้มแข็ง
2. ด้านความสัมพันธ์กับชุมชน โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมทำงาน จะทำให้เกิดความสัมพันธ์ในการทำงาน และได้รับความเอาใจใส่ในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
3. โรงเรียนควรพัฒนาบริการสุขภาพเชิงรุกใช้มากขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่การให้ความรู้ การป้องกันและการรักษาเท่านั้น โดยการพัฒนาการตัดสินใจให้แก่เด็กนักเรียนในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพ

ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์จริง จะทำให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องการดูแลสุขภาพที่ถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง

4. เจ้าหน้าที่สาธารณสุขควรเป็นผู้ให้การแนะนำกิจกรรมเพื่อสุขภาพ และสนับสนุนให้โรงเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพได้เอง จะทำให้อีกิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนต้องการจริงๆ

5. โรงเรียนควรพัฒนาเครือข่ายการส่งเสริมสุขภาพไปสู่โรงเรียนทุกระดับรวมทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนทั้งในระดับอำเภอ และในระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการทำงานในรูปแบบของภาคีหรือหาเพื่อนช่วยทำงาน ทำให้อีกเกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ข่าวสารและประสบการณ์เพื่อการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

6. ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการพัฒนา และปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อให้สุขภาพของนักเรียน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนมีความสมบูรณ์และแข็งแรงต่อไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ศึกษาความพึงพอใจการดำเนินงาน โรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในมุมมองของชุมชน
2. ศึกษาบทบาท และการรับรู้ ของนักเรียนในโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพ
3. ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพในจังหวัด
4. ศึกษาการพัฒนาแบบการเรียนการสอนเรื่องสุขภาพกับความเชื่อมโยงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาผลการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในโรงเรียนหัตถาพิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ดังนั้น ผลการศึกษาจึงนำไปใช้ได้เฉพาะโรงเรียนมัธยมศึกษาดังกล่าวเท่านั้น
2. ศึกษาโรงเรียนเดียวเนื่องจาก เป็นโรงเรียนแรกที่ผ่านมาการรับรองระดับเหรียญทอง